

**Fritt Norden-Norge: høringsuttalelse til
St.meld. nr. 15 Interesser, ansvar og muligheter. Hovedlinjer i norsk
utenrikspolitikk
- med særlig vekt på kap. 6: Europeisering og nordisk samarbeid**

Foreningen Fritt Norden-Norge har ikke vært invitert til Stortingets høring den 15. april 2009 og vi vil derfor på denne måten få gi uttrykk for våre synspunkter. I fortsettelsen skal vi legge vekt på kritiske sider ved vår holdning til meldingen. Vi ber om forståelse for at foreningen velger denne innfallsvinkel. Det er gode og treffsikre poenger mange steder. Vi velger ikke å omtale forhold som vi er enig i, men konsentrerer oss om å påpeke feil eller mangler.

Det er vår oppfatning at bildet som tegnes av EU er tendensiøst, og at negative sider ved EØS er underfokuset. Alternativer til EØS er ikke reflektert i meldingen.

Det utenrikspolitiske kart

Fritt Norden-Norge tar utgangspunkt i utenriksminister Jonas Gahr Støres innledning i Stortinget 15. april 2009 da meldingen ble gjenstand for Stortingets høring. "Selve formålet med meldingen: Å oppdatere våre "mentale utenrikspolitiske kart" – som er et uttrykk jeg ofte har brukt – og det å "teste våre utenrikspolitiske reflekser"."¹ Fritt Norden-Norge mener at det er et viktig utgangspunkt når vi skal drøfte meldingen. Vi minner om at det kart som nå fremlegges for Stortinget har liten verdi dersom det ikke stemmer med terrenget. De reflekser en får av kartlesingen kan ellers bli fatale.

Fritt Nordens bidrag her er todelt: For det første en gjennomgang av faktiske forhold – den virkelighet som meldingen beskriver. For det annet – og avslutningsvis – noen refleksjoner på grunnlag av de funn vi har gjort mht. fakta og konklusjoner som er trukket.

De utenrikspolitiske interesser

Regjeringen vil føre en interessebasert utenrikspolitikk, dvs. "en politikk som systematisk søker å fremme det norske samfunnets velferd, sikkerhet og grunnleggende politiske verdier."² Syner er at den norske samfunnsmodellen – kan og bør videreutvikles som utenrikspolitisk ressurs. Fritt Norden-Norge er positiv til denne innfallsvinkel til norsk utenrikspolitisk tenkning.

Utenrikspolitiske organisering

Regjeringen vil "intensivere arbeidet for en mer effektiv global organisering" i regi av FN. Regjeringen vil "også investere i mange andre organisasjoner som er helt sentrale for global organisering og norske interesser. Igjen: Norge har stor interesse av – vi er avhengig av – en internasjonal rettsorden, at ikke det

¹ Jonas Gahr Støre: Innledning ved framleggelse av Stortingsmelding nr. 15 (2008-2009): Interesser, ansvar og muligheter. Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk

² Op.cit.

er "kjøttvekta" som råder, at ikke "makt" blir det samme som "rett". Foreningen Fritt Norden-Norge deler denne oppfatning.

Gjennom tsunami-eksempelet og "kriseberedskapen" peker meldingen på "hvordan UD og andre departementer tar følgene av dette og den peker på de nye utfordringer som må håndteres".³ Derav følger det at "kunnskapsbehovene øker".⁴ Fritt Norden-Norge registrerer dette fundament og deler oppfatningen om kunnskapsbaserte løsninger. Foreningen ser at dette ikke kan realiseres uten at det ytes økt innsats på forskningssiden.

Foreningen ser imidlertid ikke at vår utenriksminister gir noe belegg for at "utfordres av globalisering og geopolitisk endring"⁵ eksemplifisert ved tsunamien skal lede til en intern norsk omorganisering, dvs. at "skillene mellom utenrikspolitikk og innenrikspolitikk viskes ut".⁶ Fritt Norden-Norge vil kraftig advare mot at enkelte departement, direktorater, fylker eller kommuner kan representere Norge utad. Utenrikspolitikk – dvs. forholdet til andre land, internasjonale organisasjoner og frivillige organisasjoner, skal som før besørges av det norske utenriksdepartement.

Fritt Norden-Norge vil også uttrykke en viss undring over at EU-vinklingen og globaliseringstankegangen i UD synes å være så dominerende at det nordiske perspektivet nå i vesentlig grad har tapt seg. Foreningen har for eksempel ikke klart å finne et ord om Vestnordisk Råd, som er et samarbeidsorgan mellom Island, Færøyene og Grønland. Det norske Storting burde være interessert i å bli med i denne parlamentarikerorganisasjonen, som etter hvert også omfatter regjeringssamarbeid.

Videre undrer Fritt Norden-Norge seg over at stortingsmeldingen ikke synes å ha noen forestillinger om EFTA som et handelspolitisk alternativ til EU. Dette er besynderlig all den tid EFTA (som også nevnt i St.meld. nr. 15) har inngått en lang rekke bilaterale avtaler med tredjeland og at nye avtaler kommer til; avtaler som åpner for viktige handelsforbindelser i årene fremover. En aktuell sak er Færøyenes ønske om å bli med i EFTA. Sveits har gått klart imot færøysk medlemskap, Norge har vært lunken, mens Island støtter Færøyene fullt ut. Stortinget bør presse på for å få Norge til å prioritere denne saken.

Kritikk av kap. 6: Tallmaterialet: er kartet feil?

Aller først: Fritt Norden-Norge er udelt positiv til den kunnskapsbaserte utenrikspolitikk som innvarsles med St.meld. nr. 15. Her er det klart forbedringspotensial, også mht. det datamateriale og de vurderinger som fremkommer i meldingen.

Fritt Norden-Norge har ikke hatt anledning til å gå igjennom alt tallmateriale, ei heller sjekke alle mer eller mindre underbygde påstander. Et hovedinntrykk er at der vi har gått grundig til verks er det dessverre en del unøyaktigheter som kan ha innvirket på de konklusjoner som trekkes. Det leder oss til å *tro* at det kan være feil også andre steder som kan ha påvirket andre "refleksjoner" og konklusjoner.

³ Op.cit.

⁴ Op.cit.

⁵ Op.cit.

⁶ Op.cit.

Fritt Norden-Norge har i særlig grad konsentrert seg om forhold som ligger innenfor vårt kjerneområde, forholdene i Norden, behandlet av regjeringen i kap. 6:

Ad. 6.1 EUs betydning

Vi vil her ta utgangspunkt i forhold som er en del av premissgrunnlaget som Stortinget inviteres til å ta standpunkt til. Det er klart – som meldingen framhever – at norsk samfunnsliv "er tett vevd sammen med europeiske partnere og kolleger".⁷ Men stemmer det at "Fire femtedeler av norsk import og eksport kommer fra eller går til EU".⁸

Fritt Norden-Norge vil påpeke at tallet ikke stemmer: For det første følger dette av tall som regjeringen selv fremlegger i St.meld. 15 (tabell for 2007), der EUs andel av import er 70% og av eksport ca 75%. Dette blir ikke 4/5, men sammenlagt mellom 3/4 og 2/3. Dersom en sjekker disse tall opp mot tall som Statistisk Sentralbyrå opererer med ser en at det korrekte tall er 2/3 (og ikke 3/4).⁹ Det som ikke kommer godt frem her er imidlertid endringer i eksporten over år: Ser en for eksempel på endring 2008/09 viser eksporten til EU en nedgang på 21,7 %. I samme periode var det en økning med 120,5 % til Tyrkia, 20 % til Russland, 21,4 % til Ukraina og 11 % til øvrige land i Europa utenfor de allerede nevnte. Eksporten til asiatiske land har økt med 38,6 og Oceania med 23,4 %.¹⁰ Dette angir en trend. EU får en stadig mindre relativ betydning for norsk eksport. Fritt Norden-Norge kan ikke se at disse trender avspeiler seg i St.meld. nr.15. Dette er en mangel ved meldingen.

Hva som også er interessant er at 50 % av all import fra EU kommer fra våre nordiske naboer (35 % av EUs 70 %). De tilsvarende tall er for norsk eksport 17 % - dvs. 20% av EUs totale andel.¹¹ Dersom en trekker inn investeringer (2006) vil en se at hele 48 % av norske investeringer i utlandet gjelder Norden (utenom Norge) mens det kun var 7 % som gjaldt de øvrige EU-land. Og når det gjelder investeringer fra utlandet i Norge var 47 % fra de øvrige nordiske land, mens 23 % kom fra det øvrige EU (utenfor de nordiske medlemsland).¹²

Fritt Norden-Norge kan ikke se at disse forhold avspeiler seg i St.meld. nr.15. På tross av alle disse år med EU-medlemskap for Danmark, Sverige og Finland er det fortsatt våre nordiske naboer som dominerer i samhandelen med Norge. Hvorfor sies ikke dette noe sted i meldingen?

Ad. 6.5 Fiskeripolitikk

Også her er det unøyaktige tall, iht. SSB-statistikken. Fiskerinæringen er Norges "nest største eksportnæring ... nærmere *en og en halv prosent* av Norges brutto nasjonalprodukt. Eksportverdien ligger på rundt 40 milliarder

⁷ St.meld. nr. 15 (2008-09) s. 51 sp. 1.

⁸ L.c.

⁹ SSB 2008 2009 Samhandelen med land og landområder. Januar-mars 2008 og 2009. Foreløpige tall. <http://www.ssb.no/muh/tab-2009-04-17-03.html> ((olje og oljeinstallasjoner er ikke med).

¹⁰ <http://www.ssb.no/emner/09/05/muh/tab-2009-04-17-03.html>

¹¹ Op.cit. s. 53.

¹² Op. Cit s. 53 (figur 6.1).

kroner, noe som utgjør om lag *fire prosent* av samlet norsk eksport. Av dette går *ca. 60 prosent til EU-markedet*.¹³

Hva sier tallene fra SSB: *Fiskeri og havbruk* (2007-tall): "I dag er fisk den tredje viktigste eksportartikkelen etter olje/gass og metall, og står for... 4,5 prosent av den totale norske eksportverdien.... "Størsteparten av vår eksport går til Danmark, Russland, Frankrike og Japan". Under rubrikken: *Fiske, fangst og havbruk*: "Andel av BNP: 0,6 prosent".

For det første: Det er stor forskjell på 1,5 % som er regjeringens tall og 0,6 % som er "byråets" tall.

For det annet: Regjeringen bygger opp under yndede myter om EU-markedet. EU-markedet var i 1999 på 1.015.000 tonn og nesten 10 år senere (2007) på 1.036.000 tonn, altså en økning på 21.000 tonn. Dette er så å si ingen utvikling tatt i betraktning at fiskeeksporten fra Norge i samme periode totalt har økt med 220.000 tonn, altså har EU stått for 10 % av økningen. I prosent har eksportutviklingen gått fra 75 % av all fisk til EU i 1990 og til 59 % i 2008.¹⁴ Dette viser for det første EUs reduserte betydning for sjømatnæringen i Norge. For det annet at EØS-avtalen ikke har hatt noen mer heldig utvikling på sjømateksporten enn for eksempel bilaterale avtaler som Norge og EFTA har inngått med ikke-EU-land. En forbauses derfor ikke lite over at UD ikke nevner de bilaterale avtalene inngått i regi av EFTA med en setning.

Videre fremholdes det i meldingen at: 60 prosent av norsk sjømateksport ilegges toll til EU-markedet. Dette tallet vil vi ikke gå god for. Men uansett, mye av eksporten har en svært lav toll (laks for eksempel 2,1 %). Hva som imidlertid verre er at Regjeringen tar utgangspunkt i EØS-avtalens formelle satser. Svakheten i denne fremstilling er at den virkelige toll ofte ikke samsvarer med basistollen, grunnet EUs utstrakte bruk av autonome satser.¹⁵ Dette kan gi grunnlag for mer permanente årvisse suspensjoner, men også svært midlertidige ordninger.¹⁶ I noen tilfelle vil avviket fra satser i Bindingslistene evt. avtaler med tredjeland fremkomme ved permanente unntak i lov, såkalte derogasjoner.¹⁷

Hvor utstrakt denne bruken er, vil fremgå av vedtak i Direktorat Generale (DG) XIV. For å få nøyaktige tall på tollfordeler for fisk og fiskevarer i GATT-runden om landbruksvarer, må en gjennomgå vedtak om autonome satser slik de fortøner seg

¹³ Op.cit. s. 56.

¹⁴ Tall for Eksportutvalget for Fisk AS, se http://www.seafood.no/binary?id=106775#397_20

¹⁵ Se her Council Regulation (EC) No 1255/96 of 27 June 1996 temporarily suspending the autonomous Common Customs Tariff duties on certain industrial and agricultural products *Official Journal L 158*, 29/06/1996 s. 1 – 142 og Council Regulation (EC) No 2505/96 of 20 December 1996 opening and providing for the administration of Community tariff quotas for certain agricultural and industrial products and amending Regulation (EC) No 3059/95 opening and providing for the administration of Community tariff quotas for certain agricultural and industrial products (first series 1996) *Official Journal L 345*, 31/12/1996 s.1 - 9.

¹⁶ Council Regulation (EC) No 704/2002 of 25 March 2002 temporarily suspending autonomous Common Customs Tariff duties on imports of certain industrial products and opening and providing for the administration of autonomous Community tariff quotas on imports of certain fishery products into the Canary Islands.

¹⁷ Commission Regulation (EC) No 2471/1999 of 23 November 1999 amending Council Regulation (EC) No 669/97 opening and providing for the administration of Community tariff quotas for certain fish and fishery products originating in the Faroe Islands *Official Journal L 301*, 24/11/1999 s. 3 - 5

gjennom året. Som fremholdt i et arbeid fra 1987 er de formelle satser stor sett suspendert pga. underdekning på fisk i EU.¹⁸ Dvs. at de formelle satser ikke forteller noe som helst om de handelshindringer som norsk fiskemat møter i EU.

Dessuten er det en dynamikk i den internasjonale handelspolitikken som består i at tollforbedringer i GATT (Doharunden) får konsekvenser for EØS. Jo lavere basissatser som oppnås i Doha jo mindre fordelaktig relativt sett vil EØS-avtalen fortone seg. Dvs. at en sterk reduksjon i GATT vil uthviske fundamentet for en fortsatt norsk tilknytning til EU gjennom en EØS-avtale. Eller sagt annerledes, "driven" for EU-medlemskap vil gjennom sterke tollreduksjoner miste sitt momentum. Dette står det ingen ting om i meldingen.

Det er videre påstått at "Norge og EU har de siste tiårene hatt et nært samarbeid om resursforvaltningen". Dette er ikke korrekt. For det første: Norge styrer selv forvaltningen av en rekke norske fiskeslag som sei, reker, flyndre, kveite, uer m.m. For det annet norsk-arktisk torsk forvaltes i nært samarbeid med Russland. Her er EU heller ikke involvert. For fiske etter makrell og sild, er EU involvert men kun som en av 6 nasjoner: Grønland, Island EU, Færøyene og Russland og Norge innen rammen av North East Atlantic Fisheries Commission (NEAFC). Det er kun nordsjøfisket sør for 62 grader nord og fisket i Skagreak som forvaltes av EU og Norge i felleskap. Dette er relativt sett ubetydelig. Det som skulle stått i meldingen var at takket være at Norge ikke er medlemmer av EU har Norge fortsatt sin egen selvstendige fiskeripolitikk med eksklusiv beslutningsmyndighet og egne regler for utøvelsen av fisket. Norge og EU har ikke noe betydelig samarbeid: Norge har for eksempel i snart 40 år forsøkt å få EU til å endre sine regler om utkast av død fisk – uten reaksjoner i EU.

Ad. 6.6 Et bredt nordisk samarbeid

Det er regjeringens oppfatning at "EØS-avtalen har dempet negative følger for det nordiske samarbeidet av at de nordiske landene har valgt forskjellige tilknytningsformer til EU. På mange måter er EØS-avtalen Norges viktigste nordiske samarbeidsavtale".¹⁹ Altså – EU-medlemskap for noe og ikke for alle gav negative følger. At Norge slo følge med Sverige, Danmark og Finland inn i EU gjennom EØS har gjort vei i vellinga, i EU/EØS-rammen blomstrer det nordiske samarbeidet som aldri før.

Denne uttalelse er tilsynelatende logisk og korrekt. Imidlertid vil Fritt Norden-Norge anføre at fremstillingen dekker over at de beslutningsorganer som tidligere alle som en lå nasjonalt og innen rammene av Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd, se for eksempel Helsingforsavtalen av 1962 artikkel 63, nå alle som en er flyttet ut av Norden og over i EU. Det vil si at Norden og de nordiske land i all hovedsak er forhindret fra å vedta og iverksette felles-nordiske tiltak. Det nordiske samarbeidet slik vi kjenner det fra før EU-medlemskapet er en saga blott.

Dessuten underkjenner uttalelsen det nære samarbeid som var i Norden på en lang rekke samfunnsområder allerede siden tidlig 1900-tall. Her var det fram til 1970-tallet en mengde samarbeidsorganer som behandlet alt fra lovforslag til felles havaritjenester. Alt dette er nå opphørt som følge av EU og EØS.

¹⁸ Robin R. Churchill. EEC fisheries law (Martinus Nijhoff 1987).

¹⁹ St.meld. nr. 15 (2008-09) s. 57 sp. 2.

Kritikk av kap. 6: Vurderinger uten hold i virkeligheten

Regjeringen hevder at "EU tegner ikke til å bli føderalistisk eller en "superstat"."²⁰ Dette er stikk i strid med hva som hevdes av Jens Peter Bonde (dansk representant i Europapalamentet fra 1972-2008) og EUs egen president Jose Manuel Barroso: "Europa er et imperium".²¹

Hva er det Norges regjering har forstått som ikke de mest erfarne og ledende kadre i EU har oppfattet? Eneste støtte Norges regjering tilbyr er at "samarbeidet, samordnet i Rådet og gjennom stats og regjeringssjefenes toppmøter, styrker seg".²² *Dette er ikke noe bevis for mellomstatlighet.* Ministerrådet er et EU-organ. Det treffer sine avgjørelser ved flertallsvedtak (i all hovedsak). EUs medlemslands Regjeringskonferanser er det instrument som iht. Nice-traktaten artikkel 48 (Unionstraktaten) skal benyttes når det gjelder vedtakelse av og endringer i de grunnleggende EU-traktater. Her kreves det enstemmighet, men dette må ikke forveksles med mellomstatlighet. Konferansene er et EU-organ.

Men hvorfor nevnes det ikke at EU etter at Lisboa-traktaten har overflyttet kompetanse fra medlemsstatene og til EU i 105 tilfeller, 32 i lovsaker og 73 andre kompetanser? Dette er overnasjonal kompetanse som kommer i tillegg til den overnasjonale kompetanse som allerede finnes. På 68 nye områder som tidligere var mellomstatlige i den forstand at det krevdes enstemmighet, er det nå innført bindende flertallsbeslutninger i rådet.

Hvorfor snakkes det om et "felles folk" og et "felles ekstra statsborgerskap" (som for øvrig er en kreativ oversettelse av EU-begrepet "unionsstatsborgerskap")? Fordi EU er en stat. Dette ser en også når en sammenligner EU med de kriterier som gjelder for statsdannelser i Montevideo-konvensjonen av 1933. EU tilfredsstill alle krav for å være en stat.

Hvorfor forsvinner ordet "fellesskapet" og erstattes av "Union" overalt i Lisboa-traktaten? Hvorfor etableres det nye EU iht traktaten artikkel 47 som en "juridisk person"? Hvorfor har ikke ett land en stemme slik det vanlig er i mellomstatlig samarbeid? Hvorfor finnes det ikke lenger ett eneste området av samfunnslivet som medlemsstatene kan regulere selv?

Foreningen Fritt Norden-Norge synes at stortingsmeldingen i dette kapittel (6) virker mer som en medlemssøknad, enn en nøktern og objektiv drøfting av Norges fordeler og utfordringer som et land som står utenfor EU.

Fritt Norden-Norge anbefaler Stortinget om å be om at regjeringen utarbeider et dokument som tilfredsstill elementære krav til balansert fremstilling

For Foreningen Fritt Norden-Norge, 12. mai 2009
Peter Ørebech

²⁰ Op.cit. s. 53 sp. 2.

²¹ EUX TV 10 juli 2007, se <http://www.youtube.com/watxh?v=-18M1T-GgRU>

²² L.c.